

Zbigniew Czerwiński

1927–2010

Profesor Zbigniew Czerwiński (urodzony 9 października 1927 roku, zmarły 22 maja 2010 roku), mistrz i uczoney, był jednym z najwybitniejszych polskich ekonomistów drugiej połowy XX wieku reprezentujących nurt ilościowy w ekonomii, obejmujący ekonomię matematyczną, teorię podejmowania decyzji, cybernetykę ekonomiczną oraz ekonometrię i prognozowanie. Wszechstronnie wykształcony – ekonomista, filozof, logik – w każdej z tych dyscyplin miał niekwestionowany autorytet oraz ogromne zasługi w ich rozwoju.

Urodził się w Warszawie w rodzinie wyższego oficera Wojska Polskiego. W latach bezpośrednio poprzedzających II wojnę światową mieszkał w Poznaniu, gdzie jego ojciec, dowódca pułku artylerii konnej, pełnił służbę wojskową. Lata wojny spędził kolejno w Wilnie, Warszawie i powiecie myślenickim, gdzie brał udział w partyzantce AK. Maturę zdał w Warszawie w 1945 roku.

W latach 1945–1949 studiował ekonomię na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego (magisterium u prof. Edwarda Taylora), a następnie, w latach 1950–1952, logikę na Wydziale Filozoficzno-Historycznym tego Uniwersytetu (u prof. Adama Wiegnera). W 1957 roku na podstawie rozprawy *Zagadnienie prawomocności indukcji w ujęciu probabilistycznym* uzyskał stopień naukowy doktora filozofii (promotorem był prof. Kazimierz Ajdukiewicz). W roku akademickim 1958/1959 odbył roczne studia specjalistyczne na Uniwersytecie Harwarda w USA (u prof. Wasilly'ego Leontiefa). Habilitował się w zakresie ekonomii na Uniwersytecie Warszawskim w 1963 roku na podstawie pracy *Problematyka planowania cen w ujęciu matematycznym*.

Profesorem nadzwyczajnym został Zbigniew Czerwiński w 1973 roku, profesorem zwyczajnym w 1977 roku. Na UAM pracował w latach 1949–1961, początkowo w Katedrze Nauk Ekonomicznych, a później w Katedrze Logiki i Metodologii Nauk. Od 1961 roku do ostatnich dni, tj. przez prawie 50 lat swojego niezwykle pracowitego życia, związany był z obecnym Uniwersytetem Ekonomicznym w Poznaniu, gdzie początkowo pracował w Katedrze Planowania, następnie w stworzonym przez siebie Zakładzie Ekonometrii włączonym później do Instytutu Cybernetyki Ekonomicznej, którym kierował nieprzerwanie aż do przejścia na emeryturę.

Profesor jest autorem 11 książek, ponad 100 artykułów naukowych oraz tłumaczeń 5 monografii i podręczników akademickich z języka angielskiego.

Wykładał na UAM, w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu i Katowicach, na Uniwersytecie w Lund, w Instytucie Inżynierjno-Ekonomicznym w Charkowie, na uniwersytetach w Glasgow, Aix-en-Provence, Tsukubie (Japonia), Tizi-Ouzou (Algieria).

Na szczególne podkreślenie zasługuje duża aktywność Profesora w pracach czasopism naukowych, takich jak „Studia Logica”, „Przegląd Statystyczny” (którego był też redaktorem naukowym w latach 1981–1993), „Ekonomista” oraz „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”.

Profesor przez wiele lat był członkiem Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych, członkiem Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN, Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.

Aktywność zawodowa Profesora przypadła na lata początkowego rozwoju zastosowań metod matematycznych w ekonomii na świecie. Był on inicjatorem badań nad matematyczną teorią optymalizacji gospodarczej w Polsce. Jego podręcznik *Wstęp do programowania liniowego z elementami algebry wyższej* (1961) był pierwszą w polskiej literaturze ekonomicznej książką dotyczącą tej problematyki. Na podręczniku tym wykształciły się całe pokolenia ekonomistów i specjalistów z badań operacyjnych. W późniejszych latach Profesor Czerwiński wydał wraz z zespołem jeszcze książkę *Optymalna organizacja działań* (1983), która do dziś stanowi twórczą inspirację dla osób zajmujących się optymalizacją decyzji menedżerskich.

Profesor był pionierem i głównym architektem badań w Polsce w zakresie ekonomii matematycznej. Wydana na początku lat 60. praca Profesora *Problematyka planowania cen w ujęciu matematycznym*, była wówczas bodaj pierwszą w Polsce publikacją naukową z ekonomii matematycznej, a artykuł *Stopa inwestycji i maksymalizacja spożycia* („Ekonomista” 1965, nr 1), powstał niemal równoległe z pierwszymi światowymi zastosowaniami teorii sterowania optymalnego w ekonomii.

W 1973 roku Profesor Czerwiński opublikował monografię *Podstawy matematycznych modeli wzrostu gospodarczego* (PWE), która utrwaliła jego pozycję jako niekwestionowanego lidera polskiej matematycznej teorii wzrostu. Z późniejszych prac należy wymienić *Matematyczne modelowanie procesów ekonomicznych* (PWN, 1982) oraz (we współautorstwie) *Modelowanie i planowanie wzrostu gospodarki narodowej* (PWN, 1982; nagroda w Konkursie O. Langego, 1984).

Wspólnie z przyjaciółmi – prof. Zdzisławem Hellwigiem z Wrocławia, prof. Zbigniewem Pawłowskim z Katowic oraz prof. Władysławem Welfem z Łodzi – stworzył nową jakość w ekonomii polskiej, polską ekonometrię. Interesowały go jednak nie tyle techniki ekonometryczne, co metodologia ekonometrii. W tej specjalizacji Profesor

Czerwiński, dzięki rozległym studiom logicznym, filozoficznym, ekonomicznym, matematycznym i statystycznym, pozostanie zapewne na długo niedościgłym wzorem, i to nie tylko na skalę polską, ale wręcz światową. Prawdopodobnie nie ma dziś w Polsce, a i na świecie trudno byłoby znaleźć osobę, która równie wszechstronnie jak Profesor potrafiłaby analizować różne praktyczne i metodologiczne aspekty podejścia ekonometrycznego. Z tego zakresu pozostawił on wiele ważkich i ciągle niezwykle aktualnych publikacji naukowych.

Co najmniej cztery dzieła Profesora należą do fundamentalnych z punktu widzenia zastosowań metod ilościowych w ekonomii. Pierwsze (historycznie) to *Podstawy matematycznych modeli wzrostu gospodarczego* (PWE, 1973). Monografia ta utrwaliła – jak już wskazano – pozycję Profesora w zakresie matematycznej teorii wzrostu.

Drugim dziełem jest *Matematyka na usługach ekonomii* (PWN, 6 wydań) – najwybitniejsza w Polsce i jedna z nielicznych w świecie – praca metodologiczna integrująca wszystkie kierunki nurtu ilościowego w ekonomii. Odegrała ona nie tylko niezwykle ważną rolę w wykształceniu wielu pokoleń ekonometryków polskich, lecz także w propagowaniu wśród ekonomistów niematematycznych nowoczesnych metod analizy ilościowej zjawisk ekonomicznych. Książka została wyróżniona nagrodą Wydziału I PAN.

Trzecią pozycją niezwykłą są *Dylematy ekonomiczne* (PWE, 1992), w których Profesor w niezwykle piękny i przystępny sposób omawia centralne problemy ilościowego modelowania w ekonomii. W jubileuszowej monografii *Kapitał ludzki i wiedza w gospodarce XXI wieku* (Wydawnictwo AE, Poznań 2007), dedykowanej Zbigniewowi Czerwińskiemu z okazji 80-lecia urodzin, w słowie wstępnym autorstwa prof. Bogusława Guzika, ulubionego ucznia Profesora, czytamy: „Jest to dzieło uczonego, świadomego swej mądrości, ale jednocześnie wyrozumiałego dla nieporadności młodszych kolegów lub osób mniej wykształconych. Ma schemat esejów, których piękno i mądrość najlepiej wyrażają przykładowe tytuły: *Cyganka, prorocy, uczeni, czyli o prognozowaniu zjawisk ekonomicznych, Jak porównywać jutrzejszy dobrobyt z dzisiejszą biedą, czyli o optymalnej intensywności inwestowania...*, *Kto skosił zboże – kosiarz czy kosa, czyli o czynnikach wzrostu produkcji*”. Książka została wyróżniona Nagrodą Prezesa Rady Ministrów w 1994 roku.

Kolejne, czwarte, dzieło, to *Moje zmagania z ekonomią* (2002), które obrazuje doskonale talent, wszechstronność zainteresowań naukowych Profesora oraz jego drogę życiową w nauce: od logiki, poprzez badania operacyjne, ekonomię matematyczną, ekonometrię aż do filozofii nauki. Charakteryzuje ono także znakomicie temperament badawczy Profesora, niezwykłą kulturę słowa oraz umiejętność dostrzegania i formułowania problemów badawczych.

Profesor Zbigniew Czerwiński był promotorem 17 ukończonych przewodów doktorskich. Z grona jego bezpośrednich uczniów 8 uzyskało stopień doktora habilitowa-

nego, a 4 tytuł naukowy profesora. Przez całe swoje życie uczył szacunku dla niezależności poglądów naukowych, umiłowania prawdy, niepoddawania się modom naukowym oraz uproszczonym poglądom. Zasady te przyświecały całemu życiu Profesora, doskonale charakteryzując jego temperament, pasję, skromność i rzetelność badawczą. Służąc własnym przykładem, zasady te zaszczerpił również w dużej mierze swoim uczniom.

Za zasługi dydaktyczne i naukowe Profesor Zbigniew Czerwiński był odznaczony Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Komandorskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Jestem jego uczniem. Od początku mojej przygody z nauką Profesor był i pozostanie na zawsze moim mistrzem i nauczycielem, wzorem i przykładem. Mogę śmiało powiedzieć, że dzięki mojemu mistrzowi jestem człowiekiem spełnionym, a praca naukowa była i jest dla mnie – tak jak zawsze była dla Profesora – wielką pasją i przygodą intelektualną, celem i sensem życia.

Emil Panek